

Marlena Prochorowicz

ROZWÓJ DZIAŁALNOŚCI POZAROLNICZEJ NA PRZYKŁADZIE GOSPODARSTW ROLNYCH W WYBRANYCH GMINACH WOJEWÓDZTWA ZACHODNIOPOMORSKIEGO

NON-AGRICULTURAL DEVELOPMENT ON THE EXAMPLE OF FARMS IN SELECTED COMMUNES WEST POMERANIAN VOIVODSHIP

Zakład Polityki Gospodarczej i Turystyki, Zachodniopomorski Uniwersytet Technologiczny w Szczecinie
ul. Żołnierska 47, 72-210 Szczecin, mar@e-ar.pl

Summary. For many years, tourism is an important area of economic activity. In the world of business gives employment to millions of people and a growing job market. Especially on farms, where many farmers reduced agricultural production and livestock. To identify how much interest among farmers is running a range of agri-tourism and what is driven in the direction of travel, research was conducted.

Słowa kluczowe: agroturystyka, działalność pozarolnicza, województwo zachodniopomorskie.
Key words: agrotourism, non-agricultural activity, West Pomeranian Voivodeship.

WSTĘP

Zmiany na polskim rynku pracy są szczególnie widoczne na obszarach wiejskich. Do wystąpienia problemów związanych z utratą i brakiem pracy przyczyniły się uwarunkowania zewnętrzne oraz mechanizmy rynkowe. Przemiany zachodzące w rolnictwie spowodowały, że zmniejszyło się zapotrzebowanie na pracę w gospodarstwach rolnych. Również udział ludności wiejskiej zamieszkałej w gospodarstwach bezrolnych wzrósł w latach 1988–2002 z 36,4 do 41,5% (Rosner 2005).

Polska jest krajem nizinnym, z klimatem umiarkowanym, a opady atmosferyczne są naszym głównym źródłem zasobów wodnych. Te czynniki decydują o kierunkach produkcji, strukturze i wydajności rolniczej. W kraju przeważają gleby o małej i średniej przydatności rolniczej. Cechami charakterystycznymi są również duża bioróżnorodność, naturalny krajobraz oraz bogaty zasób siedlisk. Związane jest to ze specyficznym charakterem polskich gospodarstw rolnych, ich dużym rozproszeniem, wielkością i sposobem funkcjonowania. Przeważają gospodarstwa małe, o niskiej towarowości, które przeznaczają własne produkty na samozaopatrzenie.

Ponieważ rosnące na wsi bezrobocie przybiera różne formy, następuje szybki rozwój sektora pozarolniczego. Jest to także umotywowane trudnymi do pokonania barierami w dostępie do rynku pracy:

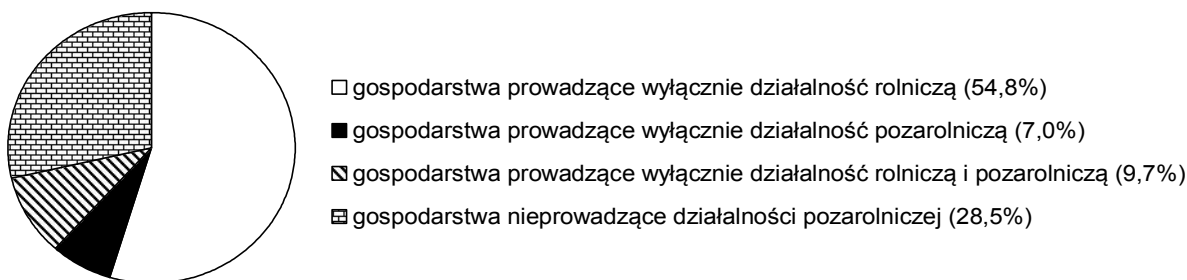
- barierą przestrzenną – miejsca pracy są łatwiej dostępne w aglomeracjach miejskich;
- wysokim kosztem zamieszkania (nawet okresowego) w mieście, zlikwidowana bowiem została większość hoteli robotniczych;
- niskim poziomem wykształcenia ludności wiejskiej oraz niekorzystną strukturą wykształcenia niedostosowaną do potrzeb nowego rynku pracy;

– mentalnością ludności wiejskiej, objawiająca się niewielką skłonnością do zmiany miejsca zamieszkania, zawodu czy podejmowania ryzyka (Raport o Rozwoju Społecznym... 2004).

POZAROLNICZA DZIAŁALNOŚĆ UŻYTKOWNIKÓW GOSPODARSTW ROLNYCH

Powszechny Spis Rolny, który został przeprowadzony w 2002 roku, dostarczył informacji zarówno o ogólnej liczbie gospodarstw rolnych, jak i o liczbie jednostek prowadzących działalność gospodarczą rolniczą i pozarolniczą.

Działalność gospodarczą na rachunek własny (rolniczą i pozarolniczą) prowadziło w 2002 r. 50,6 tys. gospodarstw rolnych, tj. 71,3% wszystkich.

Rys. 1. Struktura gospodarstw według prowadzonej działalności gospodarczej w 2002 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Powszechnego Spisu Rolnego z 2002 r.

Wśród wszystkich spisanych podmiotów zajmujących się działalnością gospodarczą było 50,5 tys. gospodarstw rolnych należących do sektora prywatnego, w tym 99,4% stanowiły gospodarstwa indywidualne.

W 2002 r. odnotowano łącznie 11,9 tys. gospodarstw (tj. 16,7% spisanych), których użytkownicy deklaruowali prowadzenie działalności pozarolniczej.

Spośród gospodarstw rolnych, prowadzących działalność pozarolniczą, o powierzchni użytków rolnych powyżej 1 ha, największy odsetek podmiotów odnotowano w grupie obszarowej 1–3 ha u.r.

Największy odsetek gospodarstw prowadzących pozarolniczą działalność gospodarczą odnotowano na terenie gmin wiejskich, następnie w gminach miejsko-wiejskich, a następnie w gminach miejskich. Na podstawie udziału tych gospodarstw w ogólnej liczbie indywidualnych gospodarstw rolnych w poszczególnych typach gmin można stwierdzić, że gminy miejskie miały znacznie wyższe wskaźniki (20,1%); niż gminy miejsko-wiejskie (14,2%). W gminach wiejskich udział gospodarstw prowadzących pozarolniczą działalność w ogólnej liczbie gospodarstw wynosił 12,1%, przy średniej w kraju wynoszącej 12,9%.

W 2005 roku województwo zachodniopomorskie charakteryzowało się największym udziałem indywidualnych gospodarstw rolnych prowadzących działalność pozarolniczą (20,1%); szczególnie dotyczy to gmin miejskich liczących powyżej 20 tys. mieszkańców. Najmniejszym zaś udziałem charakteryzowały się gminy województwa podlaskiego – 10,3% i województwa lubelskiego – 10,8%.

Należy podkreślić, że dla ponad 100 tys. gospodarstw działalność rolnicza ograniczała się do uprawiania ogrodów przydomowych na własne potrzeby.

W 2005 roku 133,8 tys. gospodarstw rolnych (5,4% wszystkich gospodarstw prowadzących działalność rolniczą) prowadziło działalność gospodarczą inną niż rolnicza, związaną z gospodarstwem rolnym. Odsetek ten wzrastał wraz ze wzrostem powierzchni użytków rolnych od 3,6% w grupie obszarowej 0–1 ha do 21,4% w grupie 100 ha i więcej. Wśród omawianych gospodarstw 4,1% (5,5 tys.) prowadziło więcej niż jeden rodzaj działalności innej niż rolnicza.

Najwięcej omawianych gospodarstw zajmowało się:

- działalnością usługową z wykorzystaniem własnego sprzętu – w grupie obszarowej 100 ha u.r. i więcej (47,7% gospodarstw z tej grupy prowadzących działalność inną niż rolnicza);
- agroturystyką i wynajmem pokoi – w grupie obszarowej 2–3 ha (10,2%);
- przetwórstwem produktów rolnych – w grupie obszarowej 20–30 ha (6,8%);
- przetwarzaniem drewna – w grupie obszarowej 0–1 ha (9%);
- rękodziełem – w grupie obszarowej 2–3 ha (2,6%);
- akwakulturą – w grupie obszarowej 30–50 ha (26%);
- wytwarzaniem energii odnawialnej na rynek – w grupie obszarowej 1–2 ha (0,8%);
- inną działalnością (łącznie z chowem zwierząt futerkowych) – w grupie obszarowej 0–1 ha (64,5% gospodarstw z tej grupy prowadzących działalność inną niż rolnicza) – Charakterystyka gospodarstw rolnych w 2005 roku (2006).

Tabela 1. Odsetek gospodarstw prowadzących działalność pozarolniczą

Działalność pozarolnicza	Grupa obszarowa [ha]	Gospodarstwa [%]
Działalność usługowa	100 i więcej	47,7
Agroturystyka i wynajem pokoi	2–3	10,2
Przetwórstwo	20–30	6,8
Przetwarzanie drewna	0–1	9,0
Rękodzieło	2–3	2,6
Akwakultura	30–50	26,0
Wytwarzanie energii odnawialnej	1–2	0,8
Inna działalność	0–1	64,5

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS z 2006 r.

Głównym czynnikiem, który decyduje o podejmowaniu aktywności pozarolniczej przez ludność wiejską, jest nieopłacalność produkcji rolnej, a także tradycja pracy na własny rachunek – „na swoim”. Nowe formy działalności bardzo często nie są nastawione na maksymalizację zysku w krótkim czasie; dużo większe znaczenie ma stabilność przedsięwzięcia. Struktura firm działających na obszarach wiejskich istotnie różni się od struktury firm w ośrodkach miejskich; udział rodzajów usług przedstawiono w tab. 2.

Dane zawarte w tab. 2 wyraźnie wskazują na dominującą rolę usług handlowych na wsi oraz działalności usługowej i handlowej w mieście. Najmniejszy udział w podejmowanej działalności miały usługi turystyczne w mieście, jednak – mimo że stanowiły one także najmniejszy procent w podejmowanej działalności na wsi – przewyższały działalność turystyczną w mieście.

Tabela 2. Udział rodzajów usług oferowanych w mieście i na wsi

Usługi	Wieś [%]	Miasto [%]
Handlowe	40	30
Produkcyjne	20	16
Transportowe	10	8
Turystyczne	6	1
Usługowe	12	30

Źródło: Zaremba (2005).

Inne usługi (doradcze, finansowe, szkoleniowe, reklamowe) z powodu mniejszego popytu na obszarach wiejskich są mniej rozwinięte, natomiast zdecydowanie większy jest wśród nich udział usług turystycznych.

CHARAKTERYSTYKA DZIAŁALNOŚCI AGROTURYSTYCZNEJ

Agroturystyka pozwala na wykorzystanie istniejących zasobów mieszkaniowych, zagospodarowanie produkowanej w gospodarstwie żywności, przy jednoczesnym zwiększaniu poziomu kultury, znajomości języków, infrastruktury otoczenia, ochrony zabytków i środowiska.

W Polsce wiedza o możliwości tworzenia miejsc pracy, na podstawie wykorzystania walorów parków narodowych, krajobrazowych i agroturystyki, jest już duża; także społeczności lokalne zaczynają dostrzegać korzyści płynące z takiej działalności. Agroturystyka i turystyka wiejska zaczyna też wpływać na zwiększenie dochodu rolników i zmniejszenie bezrobocia na wsi. Usługi agroturystyczne rozwijają się i będą się rozwijać, jednak w początkowej fazie ich rozwoju potrzebne są duże nakłady finansowe.

Za pozarolniczą działalność gospodarczą, w kontekście indywidualnego gospodarstwa rolnego¹, można uznać wykorzystywanie zasobów, które posiada gospodarstwo rolne (kapitału, siły roboczej, gruntów), do prowadzenia dodatkowej działalności bezpośrednio niezwiązanej z rolnictwem. Ma to duże znaczenie w przypadku pogarszającej się sytuacji ekonomicznej gospodarstwa rolnego, w związku z czym liczba indywidualnych gospodarstw prowadzących działalność pozarolniczą stale wzrasta; w latach 1996–2002 zwiększyła się o 45%; w największej grupie obszarowej (5–10 ha) zwiększyła się o 107%.

Obecnie liczba kwater agroturystycznych szybko się zwiększa; zmienia się także tendencja w pełnionej przez nie funkcji. Coraz częściej są to gospodarstwa wyspecjalizowane w różnego typu ofertach turystycznych, o wysokim standardzie, z wieloma atrakcjami turystycznymi. Wyższą formą agroturystyki jest ekoturystyka, czyli wypoczynek w gospodarstwach ekologicznych. Pamiętając o roli ekologii w obecnym świecie, należy spodziewać się, że ta forma wypoczynku będzie rozwijać się coraz intensywniej.

Można stwierdzić, że dziś agroturystyka ma duże znaczenie w ekonomicznym i społecznym rozwoju wsi, wywiera wpływ na ożywienie gospodarki i kulturowy rozwój regionu poprzez efekty materialne, pozamaterialne i ogólnoregionalne efekty restrukturyzacyjne.

¹ Za indywidualne gospodarstwo rolne przyjęto gospodarstwo rolne o powierzchni użytków rolnych przekraczającej 1 ha, będące podmiotem własności lub użytkowane przez osoby fizyczne, lub grupy osób.

AGROTURYSTYKA W WOJEWÓDZTWIE ZACHODNIOPOMORSKIM – WYNIKI BADAŃ WŁASNYCH

W sferze makroekonomicznej przyczyn rozwoju turystyki na terenach wiejskich szukać należy w co najmniej dwóch zjawiskach o charakterze globalnym. Pierwszym z nich jest realizowana w wielu krajach koncepcja wielofunkcyjnego rozwoju wsi. W krajach Unii Europejskiej polityka rolna oparta na ścisłej kontroli produkcji sprzyja rozwojowi agroturystyki (Walasek 2004).

Podstawą analizy uwarunkowań rozwoju rynku usług agroturystycznych w województwie zachodniopomorskim były badania ankietowe przeprowadzone wśród właścicieli gospodarstw agroturystycznych. Materiał pierwotny stanowiły ankiety przeprowadzone wśród właścicieli gospodarstw agroturystycznych. Badania przeprowadzono w latach 2005–2006; dotyczyły one: charakterystyki gospodarstwa (wielkości produkcji roślinnej i zwierzęcej, struktury demograficznej), oferty usług agroturystycznych, cen za oferowane usługi.

Materiał wtórny stanowiły prace studialne i badawcze wykonane przez naukowców, dane statystyczne pochodzące z roczników statystycznych, materiały informacyjne i opracowania Głównego Urzędu Statystycznego, materiały informacyjne publikowane w Internecie, materiały konferencyjne i wydawnictwa prasowe, raporty Instytutu Turystyki. Do analizy wybrano 100 kwestionariuszy ankiet wypełnionych przez właścicieli kwater z województwa zachodniopomorskiego.

Największą grupę (46,6%) stanowiły gospodarstwa prowadzące działalność agroturystyczną przez 5–8 lat. Tylko 4 gospodarstwa przyjmowały agroturystów w okresie dłuższym niż 15 lat; stanowią one najmniejszą grupę. W grupie, w której okres prowadzenia tej działalności wynosił 13–15 lat, znalazło się 7 gospodarstw, co stanowiło 6% całej badanej grupy (tab. 3). Można zatem wnioskować, że największy rozwój działalności agroturystycznej nastąpił pod koniec lat dziewięćdziesiątych ubiegłego wieku.

Tabela 3. Okres prowadzenia działalności agroturystycznej w badanych gospodarstwach

Okres prowadzenia działalności agroturystycznej [lata]	Liczba gospodarstw N = 116	Odsetek gospodarstw prowadzących działalność we wskazanym okresie
1–4	37	32,0
5–8	54	46,6
9–12	14	12,0
13–15	7	6,0
>15	4	3,4

Nawet najmniejsze przedsiębiorstwo zlokalizowane na obszarach wiejskich, a za takie możemy uznać gospodarstwo agroturystyczne, może funkcjonować dobrze, jeśli dysponuje wystarczającą bazą materialno-techniczną, odpowiednią kadrą i – co jest ważne – jeśli zajmuje się odpowiednim rodzajem działalności, która pozwoli na przejęcie popytu (Zrobek 1997).

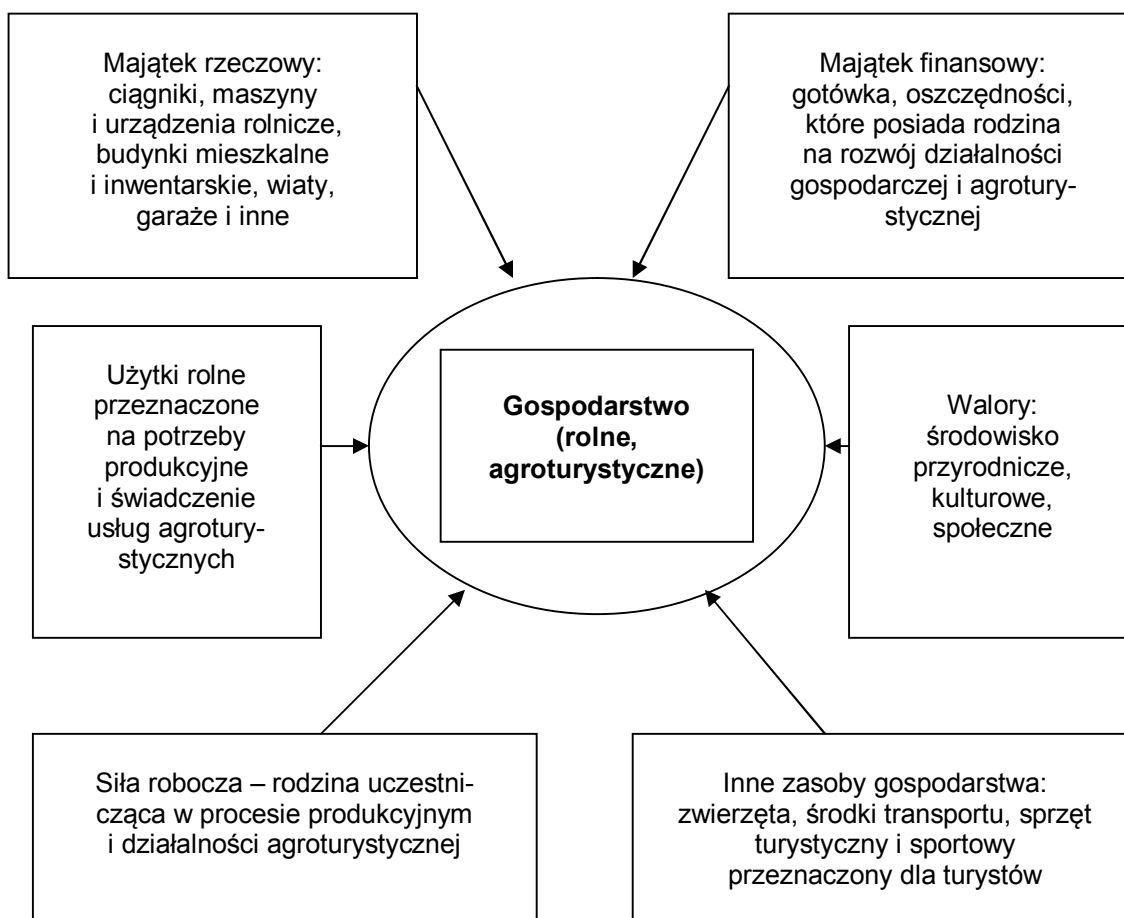
W skład przychodów gospodarstwa, poza produkcją rolniczą, wchodzi również przychody z działalności ubocznej, np.: produkcja nierolnicza, przychody z usług świadczonych przez gospodarstwo, w tym także z usług agroturystycznych (tab. 4). Przychodem są również czynsze z odnajmu środków trwałych. Ważną pozycję stanowią przychody finansowe

gospodarstwa: subwencje na produkcję i koszty, odszkodowania za produkcję rolniczą. Wymienione pozycje stanowią istotną grupę przychodów, których znaczenie wzrosło z chwilą przystąpienia Polski do Unii Europejskiej i wprowadzenia wspólnej polityki rolnej (Kozuch i in. 1999).

Tabela 4. Najważniejsze źródła dochodu w badanych gospodarstwach agroturystycznych

Rodzaje dochodu	N = 116	Procent
Produkcja rolnicza	45	39,0
Działalność agroturystyczna	24	20,6
Praca poza gospodarstwem	11	9,4
Renty i emerytury	28	24,1
Inne	8	6,9

Dochody badanych gospodarstw obejmowały nie tylko wpływy z działalności agroturystycznej, ale także z pracy poza gospodarstwem (choć jednego z członków rodziny), również z niezarobkowego źródła, do którego zalicza się m.in. świadczenia emerytalne i rentowe. Znaczny dochód w gospodarstwie stanowią również różnego rodzaju zasiłki z tytułu świadczeń zdrowotnych.

Rys. 1. Rodzaje warunków determinujących funkcjonowanie gospodarstwa

Źródło: opracowano na podstawie: Jalinik (2005).

Liczba usług i aktywności rekreacyjnych, jakie gospodarstwo agroturystyczne może i powinno oferować swoim gościom, nie jest ograniczona żadnymi przepisami i zależy tylko od inwencji gospodarzy. Są to np. (Drzewiecki 2001):

a) usługi i zajęcia rekreacyjne organizowane w obrębie gospodarstwa:

– udział wczasowiczów w domowej produkcji żywności (masło, sery, przetwory, wina, pieczenie chleba);

– zabawy dzieci z małymi zwierzętami domowymi i inwentarskimi, nauka hodowli drobnego inwentarza (drób, króliki);

– nauka uprawy roślin doniczkowych (balkonowych), kształcenie umiejętności i poznanie sztuki ludowej, instruktaż majsterkowania i robót ręcznych, wspólne muzykowanie;

– praca w gospodarstwie rolnym (m.in. karmienie i pojenie zwierząt, koszenie trawy, żniwa, wypasanie krów, plewienie itp.);

– organizowanie gier sportowych i rozrywkowych (m.in. tenis stołowy, minigolf, bilard), które nie są wiejskimi zajęciami, ale powinny być przygotowane na dni deszczowej pogody;

b) usługi i zajęcia rekreacyjne organizowane na terenach wiejskich – poza gospodarstwem:

– wypożyczalnie sprzętu turystycznego; wypożyczalnia może być zlokalizowana w gospodarstwie (rowery, sprzęt biwakowy) lub poza nim (sprzęt pływający: kajaki, łodzie wiosłowe, rowery wodne, żaglówki);

– przewóz sprzętu turystycznego do punktu wyjściowego wycieczki (splywu, rejsu) i odbiór z miejsca zakończenia imprezy;

– spacer i wycieczki konne: wierzchem i pojazdami (bryczkami, powozami, wozami gospodarskimi, saniami); wypożyczanie koni lub pojazdu z koniem (trzeba wówczas sprawdzić umiejętności wypożyczającego), lub pojazdu powożonego przez gospodarza;

– przewodnictwo w celu podpatrywania zjawisk przyrody, krajobrazowe (wycieczki na terenach pozbawionych znakowanych szlaków);

– przewoźnictwo (np. łodziami) połączone z „fotosafari”, obserwacją ptaków i zwierząt.

Gospodarstwa agroturystyczne mogą świadczyć różnorodne usługi (tab. 5).

Tabela 5. Podział usług świadczonych w gospodarstwach agroturystycznych

Usługi podstawowe	– noclegowe – pomieszczenia przeznaczone do dyspozycji turysty na czas wypoczynku – gastronomiczne – umożliwienie turystom wyżywienia pełnego lub częściowego
Usługi pomocnicze	– uzupełniające – np. pranie, prasowanie – rozrywkowe – atrakcje sportowe, kulturalne, zajęcia rekreacyjne, np. z udziałem turystów – w pracach domowych, w polu, ogrodzie czy obsłudze inwentarza żywego – edukacyjne – przekazywanie informacji na tematy związane ze środowiskiem przyrodniczym, gospodarstwem rolnym, nauką jazdy konnej, nauką pływania – wypożyczanie sprzętu sportowego, np. łodzi, rowerów, kajaków, wędek oraz innego sprzętu na potrzeby rekreacji i wypoczynku; udostępnianie koni do nauki konnej
Usługi handlowe	– sprzedaż własnych wyrobów spożywczych (surowych i przetworzonych) i przemysłowych (regionalne pamiątki, rękodzieło artystyczne) – sprzedaż towarów obcych (czasopism, artykułów papierniczych, widokówek, napojów, upominków i innych) – sprzedaż usług obcych – wymiana waluty, pośredniczenie w załatwianiu spraw urzędowych i innych

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Stanek (2005).

Agroturystyka obejmuje szeroki zakres usług, zajęć i urządzeń przynoszących rolnikom dochody w wyniku organizowania w gospodarstwie i jego okolicy wypoczynku, rekreacji osobom przyjeżdżającym (Sikora 1995). Te działania, podejmowane w racjonalny i przemysłany sposób, dają szansę na:

- polepszenie sytuacji ekonomicznej rolników;
- rozwój i rozbudowę infrastruktury, wzrost liczby miejsc pracy na wsi;
- obniżenie wskaźnika migracji młodych ludzi do miast;
- zdobywanie nowych doświadczeń i kwalifikacji;
- zwiększenie wartości estetycznych wsi, gminy, regionu nie tylko jako produktu turystycznego, który można sprzedać, ale także jako wizerunku polskiej wsi.

Tabela 6. Rodzaj usług oferowanych w badanych gospodarstwach agroturystycznych i okolicy

Wyszczególnienie	W gospodarstwie*	W okolicy*
Sprzedaż własnych wyrobów spożywczych	44	–
Sprzedaż pamiątek	12	26
Udział turystów w pracach domowych	6	–
Udział turystów w pracach polowych i w ogrodzie	22	–
Biesiady przy muzyce ludowej	94	–
Jazda konna z instruktorem	56	14
Kuligi	66	–
Pokazy rękodzielnictwa	17	23
Muzeum	–	53
Łowienie ryb	–	44
Meble ogrodowe	109	–
Boisko do gier	77	36
Prysznic ogrodowy	45	
Miejsce na ognisko	112	76
Możliwość korzystania ze sprzętu turystycznego (łódki, pontony, wędkę, rowery)	104	63
Piaskownica	87	–
Polowania	17	46
Możliwość pozostawienia dzieci pod opieką	94	–
Inne (np. leczenie niekonwencjonalne, nauka rękodzieła, nauka produkcji twarogu, pieczenia ciast, chleba, zwiedzanie okolic z przewodnikiem)	43	39

Źródło: opracowanie własne na podstawie ankiet.

* Ponieważ ankietowany mógł wybrać więcej niż jedną odpowiedź, to suma odpowiedzi nie jest równa 100.

Liczba oferowanych usług dodatkowych w badanych gospodarstwach województwa zachodniopomorskiego była bardzo zróżnicowana. W większości gospodarstw (65) oferowano więcej niż dwie usługi; ponad cztery usługi oferowało 26 gospodarstw. Tylko w ośmiu gospodarstwach można było skorzystać z sześciu, a nawet większej liczby usług. Świadczy to o bogatej ofercie i ciągłym uatrakcyjnianiu wypoczynku na wsi. W prawie wszystkich gospodarstwach jest miejsce na ognisko i można skorzystać ze sprzętu turystycznego. Niewielka

liczba turystów (22) bierze udział w pracach polowych, a zaledwie kilka osób pomaga w pracach domowych. Możliwe jest też pozostawienie dzieci pod opieką gospodarza lub jego rodziny – w 94 badanych gospodarstwach agroturystycznych.

Mimo że nie wszystkie gospodarstwa mają duży teren rekreacyjny, prawie wszystkie mają teren przeznaczony do zabawy dla dzieci i teren sportowy dla dorosłych.

Wiele gospodarstw może pochwalić się charakterystycznym produktem turystycznym. Produkty turystyczne można podzielić na dwie zasadnicze grupy. Pierwsza z nich obejmuje produkty proste, do których należą: pojedyncza usługa lub rzecz (ew. obiekt, wydarzenie). Drugą grupę zaś tworzą produkty złożone z mniejszej lub większej liczby produktów prostych, do których zaliczamy: imprezę, miejsce, szlak.

Szczególnie cenionym produktem turystycznym wśród gości jest zdrowa, regionalna kuchnia. Ponad 68% spośród badanych gospodarstw oferuje wyżywienie przygotowywane przez gospodarza. Miła atmosfera w gospodarstwie, zrozumienie ze strony właścicieli i wspólne biesiadowanie często powoduje chęć powrotu do danego miejsca w następnych latach (prawie 30% turystów przyjeżdża kolejny raz w to samo miejsce). Wielu turystów liczy na to, iż w odwiedzanej przez nich miejscowości znajdzie się gospodarz, który będzie jednocześnie lokalnym przewodnikiem. Z rozmów przeprowadzonych wśród właścicieli gospodarstw agroturystycznych wynika, iż przewodnikami najczęściej są członkowie lokalnych stowarzyszeń agroturystycznych bądź mieszkańcy, którzy najdłużej mieszkają w danej wsi.

Powodzenie regionalnego produktu turystycznego zależy jest od dostosowania elementów produktu do preferencji odwiedzających dany region turystyczny.

Preferencje agroturystów określa funkcja:

$$P = f(x, y)$$

gdzie:

P – preferencje agroturystów;

x – czynniki środowiskowe (krajobraz, walory naturalne i antropogeniczne);

y – czynniki społeczne (wiek, wykształcenie, sytuacja materialna, sposób spędzania czasu wolnego).

Gospodarstwa agroturystyczne starają się oferować coraz więcej usług, przy czym nie wszystkie za dodatkową opłatą. Korzystanie z niektórych usług jest nieodpłatne bądź ich cena jest wliczona w koszt pobytu; z wielu innych agroturysta może korzystać odpłatnie. Wypożyczanie kajaków, łódek, pojazdów jednośladowych, jazda konna, przejażdżki bryczką stanowią dodatkowe koszty pobytu. Gospodarstwa różnią się liczbą, a także ofertą świadczonych usług; klienci korzystają także z ofert sąsiednich gospodarstw.

Kwaterodawcy działając samodzielnie, często napotykają na trudności, jednak zespołowa organizacja usług agroturystycznych może oznaczać zwiększenie liczby osób korzystających z tej formy wypoczynku i osiąganie większego zysku. Gospodarstwo nie musi świadczyć wszystkich niezbędnych usług, dlatego często pobliskie gospodarstwa współpracują ze sobą. Wybrane gospodarstwa zajmują się: hodowlą koni i udostępniają je na przejażdżki, specjalizują się w kwaciarstwie, warzywnictwie bądź oferują naukę rękodzieła artystycznego; wiele z nich prowadzi kuchnię na bazie wyłącznie własnych produktów. Do oferowania specjalistycznych usług potrzebna jest pomoc fachowców, np. nauczycieli jazdy konnej,

przewodników. Gospodarstwa zatrudniają wykwalifikowanych nauczycieli, czasami na cały sezon. Dzięki współpracy gospodarstw więcej osób może czerpać korzyści z agroturystyki, jednak pod warunkiem świadczenia usług wysokiej, jakości.

Do czynników, które warunkują wysoką jakość usług, należą:

- zaufanie – dotrzymywanie danych wcześniej obietnic;
- umiejętność szybkiej reakcji – usługi wykonywane na czas;
- bezpieczeństwo – zarówno fizyczne, jak i finansowe;

– czynniki materialne – wyposażenie;

– wiedza o kliencie – wymagania klienta, poświęcenie mu uwagi, poznanie jego przyzwyczajeń (Burzyński 2004).

Uwarunkowania wewnętrzne rozwoju wsi wskazują na dużą rolę funkcji mieszkalnej z zabudową jednorodzinną, która oparta jest na zasadach ochrony układu wsi. Atutem turystyki wiejskiej i agroturystyki są właśnie takie gospodarstwa.

Badania prowadzone wśród turystów wskazują, że przy planowaniu większości podróży urlopowych cel podróży jest ważniejszy niż rodzaj zakwaterowania. Natomiast w przypadku tej szczególnej formy turystyki, jaką jest urlop spędzany w gospodarstwie agroturystycznym, zakwaterowanie ma podstawowe znaczenie (Wyrwicz 1998).

WNIOSKI

Rola agroturystyki w aktywizacji społeczno-gospodarczej wsi ma coraz większe znaczenie, zwłaszcza w regionach turystycznie atrakcyjnych pod względem walorów przyrodniczych, środowiskowych i zabytków, np. w województwie zachodniopomorskim. Liczba gospodarstw świadczących usługi agroturystyczne systematycznie się zwiększa, gdyż agroturystyka pozwala na wykorzystanie istniejących zasobów mieszkaniowych, zagospodarowanie bezpośrednio w gospodarstwie produkowanej żywności, przy jednoczesnym zwiększaniu poziomu kultury, infrastruktury otoczenia, ochrony zabytków i środowiska.

PIŚMIENNICTWO

- Burzyński T.** 2004. Szanse i zagrożenia jakości usług turystycznych biur podróży w warunkach Unii Europejskiej, w: Ocena efektów współpracy samorządu turystycznego z organami terenowej administracji rządowej jako czynnika podnoszącego jakość usług turystycznych. Red. W. Piegat. Kraków, Uniwersytet Jagielloński.
- Drzewiecki M.** 2001. Podstawy agroturystyki. Bydgoszcz, Oficyna Wydawnicza Ośrodek Postępu Organizacyjnego.
- Koźuch A., Marcysiak A., Piechowicz B.** 1999. Agrobiznes. Podstawy rachunkowości, cz. II. Warszawa, WSiP.
- Raport o Rozwoju Społecznym Polska 2004.** 2004. W trosce o pracę, Warszawa, UNDP.
- Rocznik Głównego Urzędu Statystycznego.** 2006. Warszawa, GUS.
- Rosner A.** 2005. Główne wyniki badań prowadzonych w Instytucie Rozwoju Wsi i Rolnictwa PAN w 2004 roku. *Więś Rol.* 1, 9–17.
- Sikora J.** 1999. Organizacja ruchu turystycznego na wsi. Warszawa, Wydaw. Szkolne i Pedagogiczne.
- Stanek D.** 2005. Agroturystyka – poradnik dla kwaterodawców. Miników, KPODR, 27.

Walasek J. 2004. Sposoby promocji polskiej agroturystyki. Roczn. Nauk. WSTR Warsz. 2, 9.

Wyrwicz E. 1998. System klasyfikacji i kategoryzacji wiejskiej bazy noclegowej w Polsce oraz jej wymogi w wybranych krajach, w: Agroturystyka. Red. U. Świątkowska. Warszawa, Wydaw. SGGW.

Zrobek J. 1997. Wpływ warunków otoczenia na możliwości rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw. Łódź, Uniwersytet Łódzki.

